

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»

ГРОМНЮК АДРІАНА ІГОРІВНА

УДК 72.03 : 725.7

**ЕТНІЧНІ МОТИВИ В АРХІТЕКТУРІ СУЧАСНИХ
ІНТЕР'ЄРІВ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧУВАННЯ**

18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата архітектури

Львів – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Львівська політехніка»
Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор архітектури, професор
Черкес Богдан Степанович,
директор Інституту архітектури Національного
університету «Львівська політехніка»

Офіційні опоненти: доктор архітектури, професор
Лесик Олександр Володимирович,
завідувач кафедри образотворчого мистецтва
Східноєвропейського національного університету
ім. Лесі Українки, м. Луцьк;

кандидат архітектури, доцент
Олійник Олена Павлівна,
завідувач кафедри дизайну інтер'єру Національного
авіаційного університету, м. Київ.

Захист відбудеться «13» грудня 2016 р. о 14.00 год. на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 35.052.11 у Національному університеті «Львівська політехніка»
(79013, м. Львів, вул. С. Бандери, 12, ауд. 226 головного корпусу).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету
«Львівська політехніка» (79013, м. Львів, вул. Професорська, 1).

Автореферат розісланий «11» листопада, 2016. р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
д. арх., проф.

Г. П. Петришин

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В структурі сучасних міст важливе місце належить підприємствам харчування¹. У наш час, коли підвищується людська мобільність, зростає світовий інтерес до України, збільшуються туристичні потоки в нашу державу, а на її теренах щорічно відбуваються чисельні міжнародні представницькі культурні, мистецькі, спортивні, наукові та соціальні заходи, мережа таких закладів неухильно розширяється. У цих умовах особливо популярними стають підприємства харчування, зорієнтовані на національні традиції та українську кухню, а в їх середовищах широко використовують етнічні мотиви².

Проте масове застосування традиційних етномистецьких й архітектурних компонентів часто призводить до їх примітивізації, супроводжується надмірним спрощенням, нерідко містить ознаки кічу. Цій тенденції в дизайні інтер'єрів сприяє явище глобалізації, яке провокує уніфікацію естетичних стандартів, копіювання та недоречне запозичення іноземних зразків. У такій ситуації неодмінно зростають вимоги до рівня естетичного виконання та оформлення інтер'єрів підприємств харчування.

Водночас різноманіття української народної архітектури та мистецтва є невичерпним джерелом художніх засобів, гарантією збереження етнокультурної своєрідності та неповторності, служить основою для формування національної ідентичності в сучасному архітектурному середовищі життєдіяльності людини.

Попри важливість підходу використання етнічних мотивів в архітектурі інтер'єрів підприємств харчування, досі не приділено достатньої уваги його вивченню, відсутні комплексні дослідження, спрямовані на визначення архітектурно-художніх ознак різних етнографічних регіонів України та систематизацію наявного матеріалу, розроблення наукових рекомендацій і засобів формування такого середовища в закладах харчування.

Виходячи з такого стану, завдання теоретичного та наукового обґрунтування проектування архітектури інтер'єрів сучасних підприємств харчування на основі використання етнічних мотивів в їхньому предметно-просторовому середовищі є актуальним і потребує комплексних підходів до його вирішення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах наукового напрямку та науково-дослідної роботи кафедри дизайну та основ архітектури Національного університету «Львівська політехніка» «Дизайн в системі природи, суспільства і архітектури. Збереження навколишнього середовища та сталий розвиток», номер державної реєстрації ДОА-1 0108U010396.

---

¹ У науковій роботі використовуємо термін «підприємство харчування» згідно з ДБН В.2.2-25:2009 «Будинки і споруди. Підприємства харчування (заклади ресторанного господарства)».

² «Етнічний» (від грец. – народний) – поняття, що свідчить про належність до певного народу та його культури (Словник іншомовних слів, 1974). Терміном «мотив» означено тему чи ідею твору мистецтва; «зразок, характерну особливість (малюнок, зображення тощо)» (Словник української мови / [Винник В. О., Градова В. П., Кільчевський І. О., Лагутіна А. В. та ін.], 1972).

Тема дисертації відповідає сучасним програмам розвитку міста та області: «Комплексна стратегія розвитку Львова на 2012–2025 роки», «Програма розвитку туризму та курортів у Львівській області на 2014–2017 роки», затверджена ухвалою Львівської обласної ради № 1087 від 29.04.2014 р., «Програма соціально-економічного та культурного розвитку м. Львова на 2014–2016 роки», затверджена ухвалою Львівської міської ради № 3199 від 10.04.2014 р.

Метою дисертаційного дослідження є розроблення засобів, методів і принципів використання етнічних мотивів в архітектурі інтер'єрів приміщень для відвідувачів³ сучасних підприємств харчування.

Згідно з метою сформульовані наступні **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати й узагальнити джерела наукових досліджень щодо використання етнічних мотивів в архітектурі інтер'єрів підприємств харчування; сформувати джерельну базу дослідження.

2. Виявити та проаналізувати традиції використання етнічних мотивів в архітектурі інтер'єрів України.

3. Сформувати методику дослідження використання етнічних мотивів в архітектурі сучасних інтер'єрів підприємств харчування.

4. Здійснити композиційний аналіз сучасних інтер'єрів підприємств харчування, що містять етнічні мотиви, а також стильовий і статистичний аналізи ресторанів України.

5. Сформулювати основні чинники та підходи до проектування архітектури інтер'єрів сучасних підприємств харчування з використанням етнічних мотивів.

6. Визначити архітектурно-художні засоби, методи та принципи використання етнічних мотивів у предметно-просторовому середовищі сучасних підприємств харчування.

7. Розробити комплексні рекомендації для використання етнічних мотивів у практиці проектування інтер'єрів підприємств харчування.

Об'єкт дослідження – інтер'єри приміщень для відвідувачів сучасних підприємств харчування України.

Предмет дослідження – архітектурно-художні засоби проектування інтер'єрів сучасних підприємств харчування з використанням етнічних мотивів.

Межі дослідження. Основні часові межі дослідження охоплюють період від 1991 р. (відновлення незалежності України) до сьогодні. Окрім цього, вивчення традицій і засобів використання етнічних мотивів в архітектурі інтер'єрів передбачали дослідження історичних періодів: остання чверть ХІХ століття – перша чверть ХХ століття (формування традиційних типів українського народного житла); виникнення та розвиток українського архітектурного модерну (1903–1941 рр.), остання третина ХХ ст. (широке використання елементів декоративного мистецтва в

³ Згідно з ДБН В.2.2-25:2009 «Будинки і споруди. Підприємства харчування (заклади ресторанного господарства)» підприємства харчування складаються з двох функціональних груп приміщень: а) для обслуговування відвідувачів; б) для виготовлення кулінарної продукції. В науковій роботі йдеться про використання етнічних мотивів у приміщеннях для відвідувачів (обідніх залах, аванзалах і допоміжних приміщеннях).

проектуванні архітектури інтер'єрів громадських споруд, зокрема підприємств харчування).

Основні територіальні межі визначені містами Львовом та Києвом (з його околицями), Львівською областю, додаткові – всією територією України.

Методи дослідження. Для реалізації визначених завдань застосовані загальнонаукові методи дослідження: аналіз літературних джерел, метод натурних обстежень, методи статистичного, стилістичного та композиційного аналізів, метод компонентного аналізу та спеціально розроблений міждисциплінарний метод структурно-семіотичного аналізу. Узагальнення результатів дослідження графічно подане в таблицях і рисунках.

Наукова новизна одержаних результатів:

- уперше розроблено положення, що формують наукову базу для практичного використання етнічних мотивів різних архітектурно-етнографічних регіонів України в сучасних інтер'єрах підприємств харчування;
- сформовано принципи проектування архітектури інтер'єрів сучасних підприємств харчування з використанням етнічних мотивів;
- розроблено та систематизовано основні засоби та методи використання етнічних мотивів в архітектурі сучасних інтер'єрів підприємств харчування;
- сформульовано основні підходи до проектування предметно-просторового середовища підприємств харчування із застосуванням етнічних мотивів;
- визначено якісні характеристики використання етнічних мотивів у предметно-просторовому середовищі підприємств харчування, а саме: виявлено позитивні та негативні сторони цього підходу та визначено його основні риси.

Практичне значення роботи полягає в можливості застосування визначених засобів, методів і рекомендацій використання етнічних мотивів у проектуванні інтер'єрів сучасних підприємств харчування. Основні положення та висновки, сформульовані в науковій роботі, можуть бути використані як навчально-методична база у ВНЗ архітектурного спрямування, зокрема, при розробці навчальних програм, дидактичних завдань, а також при вивченні вибіркових, профілюючих і спеціальних дисциплін.

Результати дослідження були впроваджені автором у проектуванні меблів та обладнання інтер'єрів з використанням етнічних мотивів, зокрема в розробці світильників на стелю, бра, настільних ламп, пуфів, аксесуарів для дому.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки за результатами дослідження викладені та обговорені на міжнародних та всеукраїнських конференціях: Дев'ятій Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми сучасної науки» (Київ, 22–24 жовтня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Ерделівські читання» (Ужгород, 13–14 травня 2013 р.); Дев'ятій Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Наука і життя: сучасні тенденції, інтеграція у світову наукову думку» (Київ, 23–25 травня 2013 р.); II Міжнародному конгресі «Етнодизайн: європейський вектор розвитку і національний контекст» (Полтава, 16–18 жовтня 2013 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів і молодих вчених «Мистецтво і дизайн:

традиції, пошук, перспективи» (Київ, 19–20 травня 2011 р.); Науково-теоретичній конференції професорсько-викладацького складу, аспірантів та здобувачів Львівської національної академії мистецтв «Духовно-етична платформа мистецтва: від творчої волі до творчого відкриття» (Львів, 19 квітня 2012 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів і молодих вчених «Мистецтво і дизайн: традиції, пошук, перспективи» (Київ, 17–18 травня 2012 р.).

Публікації. Основний зміст дисертаційної роботи викладений та опублікований у шести наукових працях у наукових фахових виданнях України, одній статті в науковому періодичному виданні іншої держави та п'яти тезах конференцій.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі змісту, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації: 121 сторінка основної текстової частини, 62 сторінки із рисунками і таблицями, 29 сторінок списку використаних джерел – 267 найменувань та 5 додатків на 74 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дисертаційної роботи, сформульовано мету і завдання дослідження, визначено об'єкт, предмет, межі та методи дослідження. Розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, подано інформацію про апробацію результатів досліджень, публікації за досліджуваною темою.

У розділі 1 **«Теоретичні передумови і стан дослідженості використання етнічних мотивів в архітектурі інтер'єрів підприємств харчування»** з'ясовано стан наукового опрацювання теми та сформовано джерельну базу дослідження; визначено традиції використання етнічних мотивів в архітектурі інтер'єрів.

1. 1. Аналіз наукових джерел дослідження. Вагомий внесок у розвиток питань щодо використання архітектурно-мистецької спадщини у вітчизняній архітектурі здійснили дослідники українського архітектурного модерну⁴. У роботах О. Ноги, А. Сластіона, В. Чепелика, М. Шумицького подано теоретичні напрацювання та практичні зразки модернізації народних традицій в архітектурній практиці.

Дослідження проблеми використання етнічних мотивів у проектуванні архітектури сучасних інтер'єрів, зокрема громадських споруд, мають фрагментарний характер, окремі її аспекти розкриті в наукових статтях періодичних видань вітчизняних науковців: І. Бондаренко, О. Георгієвої, І. Кузнецової, Л. Обуховської, О. Олійник, М. Подлевських, Д. Рудик, Н. Сергєєвої. Питання розвитку етнокультурних традицій у сучасній архітектурній практиці розглядають науковці Б. Божинський, Д. Войтович, В. Мироненко, В. Уреньов та ін. При цьому ґрунтовнішого дослідження потребують сучасні підприємства харчування, де використані українські етнічні мотиви, необхідно застосувати комплексний підхід

⁴ Ю. Бірюльов, О. Нога, І. Жук, А. Сластіон, В. Троценко, М. Цапенко, М. Шумицький, В. Чепелик, О. Чепелик, В. Ясієвич.

для визначення принципів, засобів та методів їх проектування; сформулювати рекомендації для застосування етнічних мотивів українських етнографічних регіонів у подальшій архітектурній практиці.

Дослідження закономірностей проектування архітектурного, предметно-просторового середовища українського народного житла висвітлені в роботах Ю. Гошка, А. Данилюка, І. Диди, Т. Кіщука, Т. Косміної, В. Масненка, І. Могитича, Р. Райнфуса, В. Ракшанова, В. Самойловича, В. Сушка, П. Федаки, П. Юрченка; народного мистецтва в різних етнографічних регіонах України – В. Александровича, Є. Антоновича, А. Бежковича, М. Білан, А. Будзана, Б. Бутник-Сіверського, Т. Гошціцької, З. Гудченко, О. Дяків, П. Жолтовського, Р. Захарчук-Чугай, Т. Кари-Васильєвої, Г. Логвина, В. Нагая, Л. Орел, І. Полікарпова, В. Сивака, О. Соломченка, М. Станкевича, Г. Стельмашук, Є. Стефанюка, О. Тимченко, З. Чегусової; зокрема, орнаментів – О. Босого, М. Курилича, О. Найдена, Ю. Нікішенка, М. Селівачова, В. Щербаківського, М. Юр, І. Юрченка.

Питання теорії проектування архітектурного середовища підприємств харчування розкриті у працях Е. Аграновського, В. Аладова, В. Бердичевського, Л. Гусєва, Б. Дмитрієва, В. Єжова, Д. Єжова, С. Єжова, Н. Іванової, В. Карсекіна, В. Кокуріна, С. Лінди, В. Маргелова, Т. Нікуленкової, В. Пономаренка, В. Чиколодкової, Г. Ястіної. Фундаментальними серед них є роботи В. Уреньова, в яких подано науково-методичні рекомендації проектування архітектури підприємств харчування. Для визначення специфіки організації інтер'єрів підприємств харчування, застосованих у них меблів та обладнання опрацьовано праці відомих науковців⁵.

Джерельна база наукової роботи сформована на основі обстежень підприємств харчування, що містять етнічні мотиви: ідентифіковано та проаналізовано 20 ресторанів м. Львова і Львівської області та 47 ресторанів м. Києва та його околиць, в архітектурі інтер'єрів яких використано українські етнічні мотиви. Загалом досліджено 40 ресторанів м. Львова та області і 155 ресторанів м. Києва та його околиць, в яких застосовані етнічні мотиви різних народів.

Важливими джерелами наукового дослідження стали матеріали етнографічних музеїв: фотографії експонатів, путівники та інтернет-сторінки музеїв⁶.

У результаті аналізу стану наукових досліджень виявлено, що в сучасній теорії архітектури проблема використання етнічних мотивів у предметно-просторовому середовищі підприємств харчування малодосліджена, висвітлена недостатньо.

⁵ С. Багмута, В. Батрименка, І. Гілілова, Л. Гусєвої, Н. Денисової, Т. Кільпе, М. Клікіч, В. Кокуріна, Б. Курліщука, Л. Лебедевої, Ф. Лоусана, Є. Новікової, В. Уреньова, В. Чиколодкової, Ф. Чубарьова.

⁶ «Музей народної архітектури та побуту в Переяславі-Хмельницькому: фотоальбом», «Музей народної архітектури і побуту Прикарпаття» (інтернет-сторінка), «Музей народної архітектури та побуту України (путівник)», «Музей народної архітектури та побуту УРСР: фотопутівник», «Національний музей народної архітектури та побуту України у Пирогові: знайомство» (флеш-галереї), «Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття» (інтернет-сторінка), «Чернівецький обласний музей народної архітектури та побуту» (інтернет-сторінка); праці І. Красовського «Музей народної архітектури і побуту у Львові: путівник» та З. Гудченко «Музеї народної архітектури України».

1. 2. Традиції використання етнічних мотивів в архітектурі інтер'єрів України в різні часові періоди. Впродовж історії України з кінця XIX ст. по XXI ст. можна виокремити основні періоди, які характеризувалися розвитком національної свідомості, пошуками власної ідентичності нашого народу. Ці процеси мали яскраве відображення в архітектурі, яка стала важливим пластом формування української культурної та національної своєрідності.

На межі XIX–XX століть, на тлі національно-визвольного руху, становлення української держави, в теорії та практиці архітектури відбувався активний пошук власного національного стилю. Ним став український архітектурний модерн (УАМ), архітектура якого є яскравим прикладом переосмислення українських народних традицій⁷. У 60-х роках XX століття виникла нова хвиля національного сплеску та духовного піднесення – визвольних рух, рушієм якого стала українська еліта, так звані «шістдесятники». Невипадково в цей період актуалізувалося звернення до культурних здобутків минулого, зокрема до українського народного декоративного мистецтва, що відобразилося в проектуванні архітектури інтер'єрів громадських споруд, найчастіше підприємств харчування.

Сьогодні також актуальним є питання збереження національної ідентичності архітектури, формування самобутнього середовища життєдіяльності. В сучасних українців виникає потреба підкреслювати власну своєрідність, етнічні корені: це відображається в моді на народний стрій, кухню, інтер'єр, де присутні етнічні мотиви.

1. 3. Корчми як історичний український тип підприємств харчування. Перші згадки про корчми відносяться до XI ст. періоду Київської Русі. З кінця XVIII ст. корчми на території України розташовувалися переважно в містах і великих селах (при дорогах, на перехрестях, у центрі). Будівля найпростішої корчми мала в основі планувальний тип хати «на дві половини» – складалася з двох приміщень, які розділяли сіни: корчми та житла, де можна було переночувати. Корчма, в свою чергу, поділялася стіною на дві частини: шинок і прилавки та столи (1 або 2) з лавами.

Різновидом корчми були заїжджі двори (корчми із заїздами), що мали довге підсіння, яке йшло вглиб крізь усю будівлю. Із підсіння можна було потрапити до корчми, у кімнати для приїжджих, житло господаря. У корчмах із заїздами, зазвичай, були дві гостьові кімнати: одна скромніша – для простих селян, інша комфортно обладнана – для багатих гостей. Розташування меблів у кімнатах було таке ж, яке і в сільському житлі.

Корчми стали першими прототипами сучасних підприємств харчування, в яких поєднувалися функції споживання напоїв, їжі, відпочинку (жива музика, часто можливість для танців, ночівлі). Оскільки корчми за своєю планувальною організацією похідні від будівель сільських хат, а їхні функційні, композиційно-декоративні засоби були скромними, найхарактернішим і самобутнім видом

⁷ Видатні архітектори цього періоду: І. Левинський, О. Лушпинський, В. Кричевський, Є. Сердюк, С. Тимошенко, Я. Пономаренко, Д. Дяченко та ін.; вітчизняні художники: О. Сластіон, С. Васильківський, І. Труш та ін.

української архітектури є житлова. За традиційний тип обрано українське народне житло XIX – першої половини XX століття.

Розділ 2 «**Методика дослідження етнічних мотивів в архітектурі інтер'єрів підприємств харчування**» містить аналіз загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, використаних у науковій роботі, визначення основних термінів, що застосовуються в дисертації.

2.1. Термінологічний апарат дослідження. Незважаючи на зростаючі тенденції використання етнічних мотивів різних народів в архітектурі сучасних інтер'єрів, зокрема підприємств харчування, слід зазначити, що поки що в теорії архітектури ведуться дискусії щодо назви цього підходу. В історії вітчизняної архітектури стилем, що характеризувався зверненням до національних традицій, використанням мистецької народної спадщини, був український архітектурний модерн (УАМ). Науковці давали різні назви цьому культурному феномену: «український стиль», «національний стиль» (М. Цапенко), «народний стиль», «національно своєрідний стиль» (В. Чепелик), «неоукраїнський стиль» (П. Білецький), «неонаціональний стиль» «народностильова архітектура», «український народний стиль» (О. Нога), «новий національний стиль», «український національний стиль» (Ю. Бірюльов) тощо. В сучасній теорії архітектури при використанні етнічних мотивів різних народів у формуванні предметно-просторового середовища натрапляємо на такі назви цього явища: «етностиль» (Д. Рудик), «етно-стиль» (О. Олійник), «етнічний стиль» (О. Крилатова), «етностилистика», «народна стилістика», «етнічна стилістика» (М. Подлевських).

Оскільки достатнього теоретичного обґрунтування поняття «етностилью» немає, визначення цього явища в сучасних словниках відсутнє – в науковій роботі використовуємо термін «етнічні мотиви», який розуміємо як народну «тему чи ідею твору мистецтва»⁸, у нашому випадку – народну тематику в художньо-образному вирішенні інтер'єру.

2. 2. Методика дослідження. Методологічна побудова наукової роботи сформована відповідно до поставленої мети дослідження та здійснюється впродовж чотирьох послідовних етапів.

У дисертаційному дослідженні використано такі методи емпіричного дослідження, як аналіз літературних джерел і метод натурних обстежень. Аналіз літературних джерел передбачав пошук наукової літератури, накопичення та систематизацію зібраного фактичного матеріалу. Метод натурального обстеження та фіксації інтер'єрів підприємств харчування передбачав опис об'єкта (від загального архітектурного вирішення до деталей інтер'єру та обладнання) у спеціальній обліковій картці з паралельною фотофіксацією. Цей метод було застосовано для вивчення 40 підприємств харчування (ресторанів), у яких використано етнічні мотиви, м. Львова та Львівської області. Окрім цього, в науковій роботі вивчено матеріали щодо 155 об'єктів м. Києва (з його околицями) та 53 – України і за кордоном на підставі аналізу літератури та інтернет-публікацій.

⁸ Словник української мови / [Винник В. О., Градова В. П., Кільчевський І. О., Лагуніна А. В. та ін.], 1972.

На рівні теоретичного дослідження використано методи композиційного, статистичного, стилістичного, комплексного та структурно-семіотичного аналізів. За допомогою композиційного аналізу досліджено основні елементи інтер'єрів підприємств харчування, де застосовані етнічні мотиви. Використання стилістичного аналізу дало змогу визначити стильові напрямки та тенденції в архітектурі інтер'єрів сучасних підприємств харчування України. На основі статистичного аналізу з'ясовано кількість ресторанів м. Києва і його околиць та м. Львова, в яких застосовані етнічні мотиви. Ефективним засобом досягнення результатів дослідження, що забезпечив формування комплексних рекомендацій для проектування архітектури інтер'єрів з використанням етнічних мотивів різних архітектурно-етнографічних регіонів України, став метод компонентного аналізу.

2. 3. Структурно-семіотичний аналіз дослідження архітектури інтер'єрів з використанням етнічних мотивів. Застосування спеціально розробленого міждисциплінарного методу структурно-семіотичного аналізу дало змогу дослідити архітектуру інтер'єрів з етнічними мотивами на основі інструментаріїв семіотики як знакову систему, висвітлити процес семіотизації – виникнення нового об'єкта архітектури, що ґрунтується на використанні етнічної архітектурно-мистецької спадщини, на основі концепції семіотичного циклу знаку за С. Ліндою.

Семіотизація архітектурного об'єкта передбачає два процеси – смислогенез і морфогенез. На початковій стадії відбувається формування образу на основі народної архітектури певного етносу/етнографічного регіону: за допомогою асоціацій смисли апелюють до минулого, до етнічної культури і потім звертаються до відповідних архітектурних форм, предметів побуту, що належать цій культурі. Це зумовлює пошук архітектурного прототипу – референту (об'єкта, що відображає етнічні мотиви певного народу/етнографічного регіону (наприклад, скрині, форми даху житла гуцулів тощо) або об'єкта етнокультури (наприклад, архітектура житла бойків). Із трансформації обраного прототипу виникає та розвивається новий об'єкт. За допомогою процесу інтерпретації він набуває нового смислу і постає як знак/знакова система у смислогенетичному просторі.

Сформовано просторові коди⁹ (знакові характеристики), які визначають основні властивості архітектурного об'єкта – архітектури інтер'єру з позиції взаємовідносин людини з природним і штучно створеним навколишнім оточенням, зв'язку матеріальної та художньої культури. Це соціально-культурологічний, предметно-функційний, конструктивно-технологічний, геометричний, художньо-пластичний і просторово-часовий коди.

У розділі 3 **«Основні засади та чинники проектування архітектури сучасних інтер'єрів підприємств харчування з використанням етнічних мотивів»** здійснено композиційний аналіз інтер'єрів підприємств харчування, що містять етнічні мотиви, стильовий і статистичний аналізи сучасних закладів харчування;

⁹ Семіотичні дослідження об'єктів архітектурного середовища можна розглядати в рамках теорії просторових кодів А. Бурцева та Л. Чертова, згідно з якою основні властивості архітектурного об'єкта визначають просторово-динамічні коди, які містять різнопланові характеристики архітектурної системи.

визначено основні фактори впливу, засади та підходи до проектування предметно-просторового середовища підприємств харчування з використанням етнічних мотивів.

3. 1. Композиційний аналіз інтер'єрів сучасних підприємств харчування, що містять етнічні мотиви. Для композиційного аналізу обрано ресторани, в інтер'єрах обідніх залів яких характерно виражені етнічні мотиви. Здійснено аналіз основних елементів цих інтер'єрів, поєднання яких створює його композицію та формує стильовий образ: архітектурно-конструктивних елементів, меблів та обладнання, їхнього оздоблення, предметів декору, фактур і текстур матеріалів, що використовуються в інтер'єрі, колористики та освітлення.

На основі композиційного аналізу інтер'єрів обідніх залів сучасних підприємств харчування, в яких застосовано етнічні мотиви, виявлено відсутність сучасних композиційних засобів і прийомів організації предметно-просторового середовища, брак стилізації етнічних елементів, їх авторського переосмислення, як наслідок – консервативність інтер'єрів, відсутність у них новаторства. Встановлено, що художньо-архітектурні засоби використання етнічних мотивів скромні, часто обмежуються великою кількістю декоративних елементів, декоративного розпису, дерева як основного матеріалу в меблях та облицюванні стін інтер'єру; відсутня етнографічно-регіональна диференціація етнічних мотивів, не виявлені архітектурно-художні особливості конкретного етнографічного регіону, а використовується загальна українська тематика: поєднуються художньо-декоративні прийоми різних регіонів; етнічні мотиви часто поєднують із застосуванням елементів інтер'єру іншого стилю, що спричиняє відсутність єдності стильових компонентів інтер'єру, цілісності композиційного рішення; недостатньо виявлені етнічні мотиви у вирішенні архітектури екстер'єру підприємства харчування; хаотичне розміщення меблів та обладнання, декоративних елементів, що не відповідає просторовій організації автентичного українського житла чи корчми.

3. 2. Стильовий і статистичний аналізи архітектури інтер'єрів підприємств харчування. Стилістичний метод забезпечив визначення стильових напрямків і тенденцій в архітектурі сучасних інтер'єрів підприємств харчування України. У формуванні їхнього предметно-просторового середовища поширені мінімалістичні та раціоналістичні тенденції з використанням невеликої кількості декоративних засобів, предметного наповнення, що виділяється простотою, чіткою геометричністю та виразністю форм, застосуванням екологічних матеріалів. Провідною темою художньо-образного вирішення предметно-просторового середовища залів для відвідувачів є застосування етнічних традицій різних народів світу. Інтер'єри підприємств харчування часто виконані в таких стилістичних напрямках: мінімалізм, хай-тек, еkleктика, вінтаж, авангард, кантрі, прованс, неокласика («американська класика»), ф'южн, рідше – стімпанк, лофт, футуризм. Іншим вектором проектування інтер'єрів підприємств харчування є звернення до історичних стилів, таких як класицизм, ампір, модерн, ар деко тощо.

Різноманітність і багатогранність етнічних культур на території України з їхніми традиціями та народним колоритом відображені в архітектурі інтер'єрів

підприємств харчування, що спеціалізуються на національних кухнях. У 2012–2015 рр. ми провели дослідження, в результаті якого ідентифікували ресторани м. Києва і м. Львова, в інтер'єрах яких використано етнічні мотиви різних народів. На основі статистичного аналізу визначено їх кількісний склад станом на 2012 та 2015 рр., а також кількісне співвідношення ресторанів, що містять етнічні мотиви із загальною кількістю ресторанів м. Львова 2012 та 2015 років.

3. 3. Фактори впливу та підходи до проектування архітектури сучасних інтер'єрів підприємств харчування. Уточнено основні фактори впливу на проектування архітектури інтер'єрів підприємств харчування та процеси життєдіяльності людини, які в них відбуваються: природно-географічний – місце розташування, особливості кліматичних умов та екологічної складової, взаємозв'язок з навколишнім природним середовищем; ландшафтно-містобудівний – специфіка розміщення архітектурної споруди в матеріально-просторовому середовищі, врахування навколишнього ландшафту; антропоцентрично-демографічний – соціально-демографічні й соціально-культурні особливості споживачів: контингент, віковий, статевий статус відвідувачів, форма їхнього обслуговування, споживчий клас об'єкту, національна приналежність, світогляд і менталітет споживачів; функційно-експлуатаційний – функції та тип підприємства харчування, функції приміщення, номенклатура предметного наповнення; архітектурно-планувальний – планувальне рішення закладу, габарити приміщення, місткість, наявність конструктивних елементів, вид і способи розміщення обладнання; ергономічний – оптимізація середовища життєдіяльності людини в просторі та створення комфортних умов праці й відпочинку; інженерно-технологічний – технології виробництва, особливості технологічного процесу та інженерного устаткування; соціально-економічний – матеріально-технічна база, економічна ефективність об'єкта та його експлуатація в соціумі; художньо-естетичний і знаково-інформаційний (входження об'єкта в матеріальну та художню культуру: художньо-естетичний фактор зумовлює композиційну цілісність і гармонійність об'єкта, визначає його стильові особливості, знаково-інформаційний – забезпечує відповідність семантичного наповнення утилітарному призначенню об'єктів, визначає їх символічний зміст).

Доповнено основні підходи проектування архітектури сучасних інтер'єрів з використанням етнічних мотивів, які спрямовані на створення цілісного гармонійного середовища. Центральне місце людини в системі проектування, спрямування на задоволення її матеріальних і духовних потреб забезпечує підхід антропоцентризму. Підходи індивідуалізму й адгокізму передбачають індивідуальне формування середовища, що створюється для конкретної групи споживачів з відповідними потребами. Відображення світогляду певної групи людей, психологічно-емоційних, естетичних особливостей сприйняття та трактування навколишнього світу в архітектурному проектуванні забезпечують підходи ментальності та гуманізації. Використання регіонального, національного архітектурного досвіду минулого – підходи традиціоналізму, ривайвалізму, орнаменталізму, еkleктизму, інтеграційності. Це передбачає оперування формами й

образами архітектурної спадщини минулого, елементами матеріальної та духовної культури, поєднання їх із сучасними технологіями та застосування в архітектурній практиці сьогодення. Органічний взаємозв'язок людини та простору, позитивний психофізичний вплив архітектурного середовища на людину пов'язаний з підходами адаптивності, оптимальності, екологічності та гармонійності. Вони забезпечують оптимізацію функціональних процесів у певних умовах, збалансованість і гармонізацію предметно-просторового середовища та відповідність його потребам життєдіяльності людини. Підхід екологічності полягає у використанні екологічних засад проектування: природних матеріалів, енергоощадних систем, вторинного застосування продуктів, пов'язаний із зверненням до традицій народної архітектури, збереженням етнокультурних цінностей різних регіонів.

Проектування предметно-просторового середовища підприємств харчування з використанням етнічних мотивів стосується приміщень для відвідувачів, які поділяються на дві функційні підгрупи: обідній зал з естрадою, аванзалом та допоміжні приміщення (вестибюль, гардероб, туалети, артистичні, приміщення додаткового обслуговування тощо). Визначено, що етнічні мотиви найдоцільніше застосовувати у художньо-образному вирішенні інтер'єрів приміщень для відвідувачів таких підприємств харчування, як ресторани, кафе, бари та закусочні. Саме ці заклади, залежно від асортименту реалізованої продукції, можуть бути спеціалізованими на виготовленні страв і напоїв національних/регіональних кухонь.

У розділі 4 **«Формотворчі принципи і засоби застосування етнічних мотивів в архітектурі інтер'єрів підприємств харчування»** визначено основні засоби та методи використання етнічних мотивів, розроблено принципи та рекомендації для їх застосування в проектуванні інтер'єрів підприємств харчування; обґрунтовано значення синтезу мистецтва, архітектури у створенні художньо-архітектурного образу закладів харчування.

4. 1. Синтез мистецтв у проектуванні архітектури інтер'єрів підприємств харчування. У формуванні архітектури інтер'єрів та обладнання підприємств харчування з етнічними мотивами важливе місце займає синтез архітектури, декоративно-ужиткового та монументально-декоративного мистецтва.

Елементи декоративно-ужиткового мистецтва є відтворенням як матеріальної, так і духовної культури, історичним носієм народної творчості, їхнє використання надає інтер'єру художньо-естетичну та культурну цінність. Видами декоративно-ужиткового мистецтва, які найчастіше застосовують в архітектурі інтер'єрів підприємств харчування, є обробка дерева, каменю, кістки та рогу, шкіри, а також кераміка, скло, метал, ткацтво, плетіння, в'язання, килимарство, вишивка, розпис, ковальство, різьбярство, виготовлення меблів, посуду, хатніх прикрас, знарядь праці, іграшок, одягу тощо.

4. 2. Засоби, методи та принципи використання етнічних мотивів у предметно-просторовому середовищі сучасних підприємств харчування. Головним завданням у проектуванні архітектури інтер'єрів підприємств харчування, що спеціалізуються на виготовленні страв національної/регіональної кухні, є організація їхнього внутрішнього простору з етнічними мотивами, який забезпечив би комфортні умови

перебування різного контингенту відвідувачів, а також створив би необхідний психологічно-емоційний клімат й естетичне задоволення споживачів.

Визначено основні архітектурно-художні засоби використання етнічних мотивів в архітектурі інтер'єрів підприємств харчування:

- застосування своєрідної композиційної структури: архітектурно-планувальної, об'ємно-просторової композиції, композиції інтер'єру основного приміщення;
- використання традиційних місцевих матеріалів: дерева, каменю, соломи, глини, очерету, лози тощо;
- формування ландшафтно-природних зон;
- застосування орнаментів і візуально-образної символіки;
- використання архітектурних елементів, притаманних народній архітектурі;
- застосування народних меблів з національними та регіональними особливостями;
- використання предметів декоративного та народного мистецтва;
- особливості декорування окремих деталей і конструктивних елементів, предметів;
- застосування елементів природи та озеленення;
- колористика, притаманна тій чи іншій етнічній стилістиці;
- фактура, текстура та структура облицювальних матеріалів, використаних в оздобленні інтер'єрів;
- освітлення;
- фірмовий стиль, його елементи.

Розроблено методи використання етнічних мотивів в архітектурі інтер'єрів підприємств харчування:

1. Проектування інтер'єру на основі стилізації народних архітектурних форм, елементів, меблів й обладнання, декору: орнаментів тощо.
2. Пряме відтворення зразків народної архітектури, архітектурно-конструктивних елементів, меблів, предметів побуту, характерних для того чи іншого етнографічного регіону.
3. Застосування автентичних елементів і предметів декоративно-ужиткового мистецтва в оформленні та обладнанні інтер'єру: меблів, килимів, рушників, вишиванок, скатертин, ваз, декоративного посуду, знарядь праці тощо.
4. Синтез стилізації з використанням сучасних складових інтер'єру та автентичних чи відтворених елементів етнічної культури.

Виділено основні етнічні елементи, що є основою формування національної архітектурно-художньої своєрідності інтер'єрів: народна архітектура; специфіка організації та формотворення предметного наповнення; вироби народно-ужиткового мистецтва; особливості декору, декорування та оздоблення предметів; колористика; традиційні матеріали.

Встановлено, що підхід використання етнічних мотивів в архітектурі сучасних інтер'єрів підприємств харчування характеризують такі риси:

- традиційність (тяглість цінностей народної культури, менталітету в часі);

- синкретичність (зв'язок різних видів практичної та художньої діяльності, який проявляється в синтезі архітектури, декоративно-ужиткового та монументально-декоративного мистецтва);

- екологічність (застосування народних архітектурно-будівельних традицій, художніх промислів і ремесел із застосуванням природних матеріалів й екологічних технологій);

- змінність (здатність змінюватися згідно з обраним концептуальним культурологічним і географічним контекстом, зміна архітектурно-конструктивних, художньо-декоративних засобів);

- універсальність (здатність до модифікації відповідно до змін у тенденціях дизайну та архітектури, часова відкритість);

- індивідуальність (індивідуальна стильова програма, визначена концептуальним задумом автора);

- унікальність (створення оригінального та самобутнього середовища).

Розроблено основні принципи проектування сучасних інтер'єрів підприємств харчування на основі використання етнічних мотивів:

1. Вибірковості – полягає у виборі загальнонаціонального, регіонального або локального стильового рішення інтер'єру та застосуванні відповідних архітектурно-художніх засобів.

2. Образності – передбачає вибір певних методів образного вирішення (стилізації, прямого відтворення, використання автентичних елементів, синтезу перелічених методів) для відображення етнічних мотивів у проектуванні архітектури інтер'єрів.

3. Цілісності – полягає у цілісному відтворенні етнічних мотивів у художньому образі архітектури будівлі, її інтер'єрів і деталей. Ґрунтується на запропонованій розробленій матриці архітектурно-художніх ознак різних етнографічних регіонів України.

4. Впізнаваності (ідентичності) – передбачає створення художньо-образної виразності інтер'єру, його стильову впізнаваність, яка досягається вибором провідних (для відповідного регіону) художньо-декоративних прийомів й архітектурно-художніх засобів.

4. 3. Формування етнокультурної ідентичності предметно-просторового середовища за допомогою художньо-композиційного засобу – орнаментики. У житлі різних етнографічних регіонів України орнаменти використовували в різьбленні, розписі, а також у художній кераміці, ткацтві та вишивці. Гуцульщині притаманна різьблена пластика з багатою орнаментикою для оздоблення як архітектурних елементів, так і предметів побутового вжитку, меблів. Загалом, різьблення по дереву як оздоблення вікон, дверей, фронтонів, ганків, інших архітектурних елементів притаманне житлу Полтавщини, Півдня України, Карпат та Прикарпаття, а також Середньої Наддніпрянщини. Кольоровий художній розпис характерний для оздоблення зовнішніх та внутрішніх стін хат подолян, жителів Півдня України, Середньої Наддніпрянщини. На Поліссі – характерна стриманість художнього декору в оздобленні житлових споруд; у Південному регіоні – багате і зовнішнє, і

внутрішнє художньо-декоративне оздоблення: стіни декорували розписами, архітектурні деталі виділяли кольором, ззовні – різьбленням. Найпоширенішими орнаментальними мотивами в розписах українського житла були рослинні, а також геометричні, зооморфні та природні; у різьбленні архітектурних деталей – геометричні та рослинні, рідше предметні.

Узагальнено та систематизовано практику використання української орнаментики в архітектурно-конструктивних елементах, меблях та обладнанні народного житла різних архітектурно-етнографічних регіонів для розширення палітри художньо-архітектурних засобів застосування етнічних мотивів і формування національної ідентичності сучасного предметного середовища.

4. 4. Рекомендації з використання етнічних мотивів в архітектурі інтер'єрів підприємств харчування. Ідентифіковано та систематизовано архітектурно-конструктивні елементи, меблі та обладнання, архітектурно-художні та декоративні засоби народного житла (як найхарактернішого традиційного типу української народної архітектури) в різних архітектурно-етнографічних регіонах України¹⁰, зокрема: на Поліссі, Поділлі, у Карпатах і на Прикарпатті (на Гуцульщині, Бойківщині, Закарпатті, Буковині), на Півдні України, Середній Наддніпрянщині, Полтавщині та Слобожанщині. Для усіх регіонів застосовано однакові ознаки, що стосуються архітектури та інтер'єру народного житла: архітектурно-художнє, конструктивне вирішення хат (основні будівельні матеріали; форма, матеріали дахів; завершення та декоративна обробка фронтонів; піддашки галереї, ганки; фарбування та оздоблення поліхромним декоративним розписом стін хат; способи декорування вікон та віконниць; форма, види декоративного оздоблення дверей і входів у хати; пластичність декору, різьблення елементів фасадів хат); інтер'єр житлового приміщення, його архітектурно-конструктивні елементи (планувальна композиція житлового приміщення, розпис його внутрішніх стін, стелі, конструктивних елементів; види оздоблення сволоків); меблі та обладнання житлового приміщення, декоративні елементи (види декорування печей, їхні конструктивні особливості; форми, матеріали, види декорування скринь; столи, меблі для сидіння, їхні форми та види оздоблення; мисники, полиці, шафи, їхні форми та способи декорування; посуд, декоративні елементи – номенклатура, декорування, матеріали). Ці архітектурно-художні ознаки зведені у формі матриці та є основою рекомендацій з використання етнічних мотивів у предметно-просторовому середовищі підприємств харчування.

Розроблено схему оптимального алгоритму для застосування етнічних мотивів в архітектурі сучасних інтер'єрів цих закладів (Рис. 1). Матриця й алгоритм у поєднанні з визначеними методами та принципами забезпечать наукове підґрунтя для проектування архітектурного середовища підприємств харчування з етнічними мотивами певного етнографічного регіону.

---

¹⁰ Згідно з районуванням за В. Самойловичем.

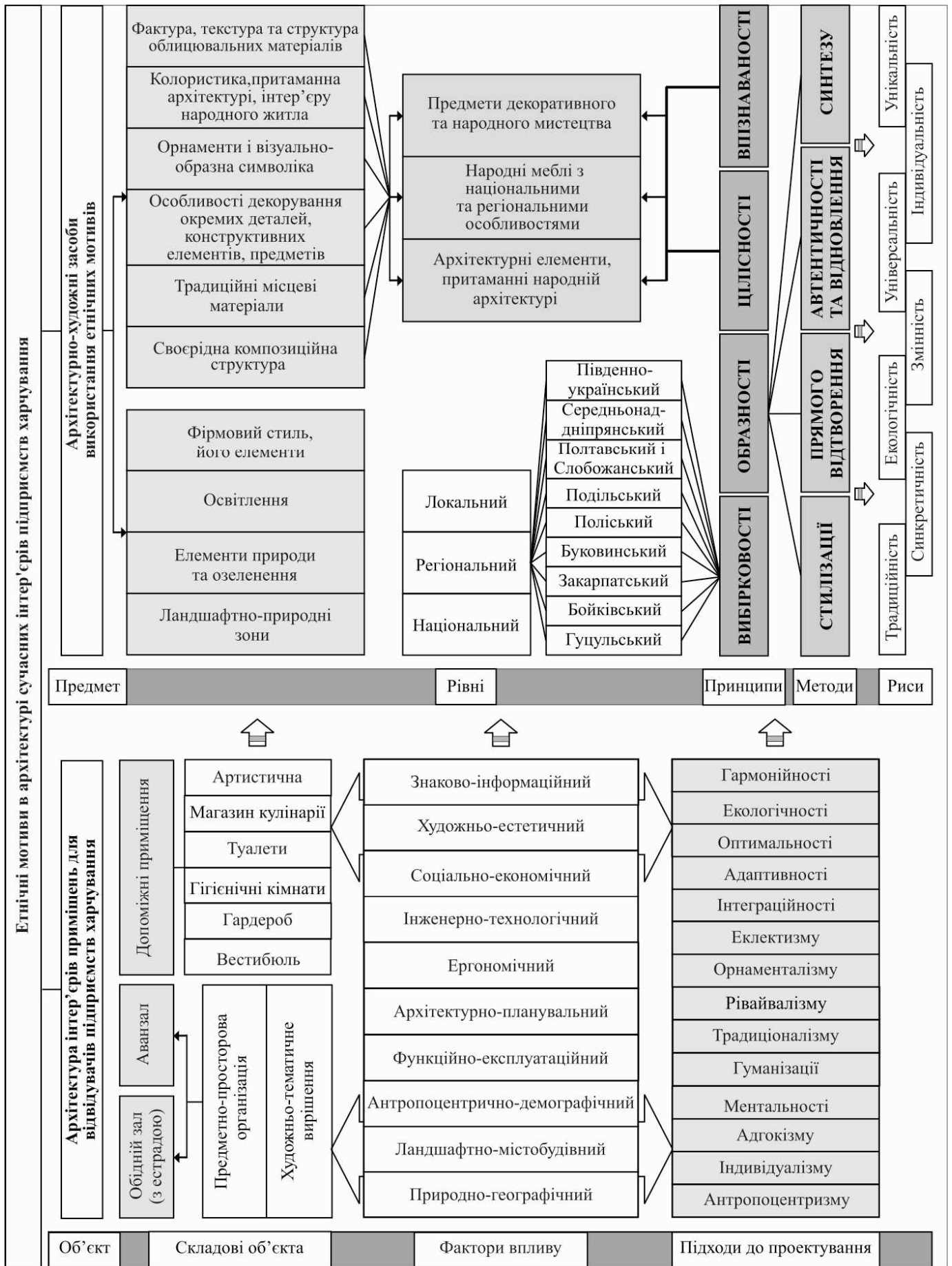

Рис. 1. Алгоритм використання етнічних мотивів в архітектурному проектуванні інтер'єрів сучасних підприємств харчування

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. Аналіз стану наукової проблеми використання етнічних мотивів в архітектурі інтер'єрів підприємств харчування засвідчив її недостатнє вирішення в теорії сучасної архітектури. Окремі розвідки по цій проблематиці розкриті в наукових статтях періодичних видань, мають фрагментарний характер. Наразі відсутній комплексний підхід до вирішення наукового завдання застосування етнічних мотивів у предметно-просторовому середовищі сучасних підприємств харчування.

2. Виявлено передумови та традиції використання етнічних мотивів в архітектурі українських інтер'єрів. В архітектурній практиці України визначено періоди активного звернення до мистецько-художньої спадщини, які зумовлені культурними та національно-визвольними рухами й потребою консолідації української нації: 1) початок ХХ століття – виникнення та розвиток українського архітектурного модерну; 2) кінець ХХ століття (починаючи від 60-х рр.) – застосування елементів декоративно-ужиткового та декоративно-монументального мистецтва в проектуванні архітектури інтер'єрів громадських споруд, зокрема підприємств харчування, які пов'язані з культурно-національним рухом «шістдесятників»; 3) наш час (початок ХХІ ст.) – актуалізується питання збереження національної ідентичності архітектури, широко використовуються народні традиції в предметно-просторовому середовищі підприємств харчування, що спеціалізуються на національній кухні, кількість яких постійно зростає.

3. Методика дослідження етнічних мотивів в архітектурі інтер'єрів підприємств харчування складається з чотирьох послідовних етапів, на кожному з яких застосована відповідна комбінація методів дослідження, серед яких аналіз літературних джерел, метод натурних обстежень, методи статистичного та стилістичного аналізів, методи компонентного та композиційного аналізів, міждисциплінарний метод структурно-семіотичного аналізу.

4. Проведений композиційний аналіз сучасних інтер'єрів підприємств харчування, що містять етнічні мотиви, показав обмеженість архітектурно-художніх засобів у проектуванні інтер'єрів з використанням етнічних мотивів; переважну відсутність диференціації етнічних мотивів в етнографічних регіонах України; переповнення інтер'єрів обідніх залів декоративними елементами; еkleктичне поєднання різних стилів з етнічними мотивами (останні при цьому не мають достатнього стильового вираження); недостатнє або практично відсутнє виявлення етнічних мотивів в архітектурному вирішенні підприємств харчування; брак єдності стильових елементів інтер'єрів, цілісності їхніх композиційних рішень; відсутність органічного поєднання сучасних композиційних засобів і прийомів організації середовища з автентичними народними елементами, як наслідок – консервативність і невідповідність сучасним вимогам комфорту інтер'єрів.

5. Доповнено підходи проектування архітектури сучасних інтер'єрів підприємств харчування з використанням етнічних мотивів, серед яких підходи антропоцентризму, індивідуалізму, адгокізму, ментальності, гуманізації,

традиціоналізму, ривайвалізму, орнаменталізму, еkleктизму, інтеграційності, адаптивності, оптимальності, екологічності та гармонійності.

6. У процесі дослідження розроблено основні архітектурно-художні засоби застосування етнічних мотивів в архітектурі інтер'єрів: архітектурні елементи, притаманні народній архітектурі; своєрідна композиційна структура; традиційні місцеві матеріали; народні меблі з національними та регіональними особливостями; колористика, властива тій чи іншій етнічній стилістиці; предмети декоративного та народного мистецтва; особливості декорування окремих деталей і конструктивних елементів, предметів; фактура, текстура та структура облицювальних матеріалів, використаних в оздобленні інтер'єрів; орнаменти та візуально-образна символіка; освітлення; елементи природи та озеленення; формування ландшафтно-природних зон; фірмовий стиль, його елементи.

Визначено основні методи використання етнічних мотивів в архітектурі інтер'єрів підприємств харчування: стилізації (стилізація архітектурно-конструктивних, функційних і декоративних елементів інтер'єру); прямого відтворення (створення сучасних, ідентичних з автентичними зразками, елементів архітектури, інтер'єру); автентичності та відновлення (застосування автентичних зразків декоративно-ужиткового мистецтва: меблів, предметів декору, архітектурних елементів і їхнього відновлення); синтезу стилізації з використанням сучасних і автентичних елементів інтер'єру.

Виявлено риси, які характеризують підхід застосування етнічних мотивів в архітектурі сучасних інтер'єрів підприємств харчування: традиційність, синкретичність, екологічність, змінність, універсальність, індивідуальність, унікальність.

7. Сформовано основні принципи проектування сучасних інтер'єрів на основі використання етнічних мотивів: вибірковості (вибір загальнонаціонального, регіонального або локального стильового вирішення інтер'єру та застосування відповідних архітектурно-художніх засобів); образності (вибір певних методів образного вирішення: стилізації, прямого відтворення, використання автентичних елементів, синтезу перелічених методів для відображення етнічних мотивів у проектуванні архітектури інтер'єрів); цілісності (цілісне відтворення етнічних мотивів у художньому образі архітектури будівлі, її інтер'єрів та деталей); впізнаваності (створення художньо-образної виразності інтер'єру, його стильової ідентичності, яка досягається вибором провідних (для відповідного регіону) художньо-декоративних прийомів і архітектурно-художніх засобів).

8. Розроблено комплексні рекомендації для проектування архітектури інтер'єрів підприємств харчування з використанням етнічних мотивів певного етнографічного регіону України (Полісся, Поділля, Гуцульщини, Бойківщини, Закарпаття, Буковини, Півдня України, Середньої Наддніпрянщини, Полтавщини та Слобожанщини). Вони ґрунтуються на архітектурно-художніх ознаках народної архітектури цих регіонів, які подані у формі матриці та стосуються екстер'єру житла, специфіки його архітектурно-конструктивних елементів і їхнього оздоблення; інтер'єру житла, меблів, обладнання та їхнього оздоблення;

декоративних елементів. Сформовано алгоритм застосування етнічних мотивів в архітектурному проектуванні інтер'єрів сучасних підприємств харчування.

ПЕРЕЛІК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Громнюк А. І. Національні пошуки у світовій архітектурі XIX–XX століття / А. І. Громнюк // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті : зб. наук. праць. – Х.: ХДАДМ, 2012. – №5. – С. 120–123.
2. Громнюк А. І. Етностиль як об'єкт системного осмислення в контексті формування архітектури інтер'єру на теренах індустріального і постіндустріального суспільства / А. І. Громнюк // Сучасні проблеми архітектури та містобудування : наук.-техн. зб. – К.: КНУБА, 2013. – № 33. – С. 36–48.
3. Громнюк А. І. Типологічні засади формування предметно-просторового середовища підприємств громадського харчування / А. І. Громнюк // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті : зб. наук. праць. – Х.: ХДАДМ, 2013. – №2. – С. 147–152.
4. Громнюк А. І. Архітектура інтер'єру давніх культур: етноознаки, етнокультурна ідентичність суспільства / А. І. Громнюк // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: наук.-техн. зб. – К.: КНУБА, 2013. – № 34. – С. 98–108.
5. Громнюк А. І. Орнаментика як засіб формування етнокультурної ідентичності архітектури інтер'єру / А. І. Громнюк // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті: зб. наук. праць. – Х.: ХДАДМ, 2014. – №2. – С. 101–107.
6. Громнюк А. І. Етнічна стилістика у інтер'єрах підприємств громадського харчування м. Києва / А. І. Громнюк // Етнодизайн: європейський вектор розвитку і національний контекст : зб. наук. праць. Кн. 3. – Полтава.: ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2015. – № 3. – С. 237–240.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

7. Громнюк А. И. Концептуальные принципы архитектуры интерьера в контексте этнохудожественных традиций, менталитета и архитектуры народного жилья [Электронный ресурс] / А. И. Громнюк // Архитектура и современные информационные технологии (Architecture and modern information technologies). – Московский архитектурный институт (государственная академия). – 2013. – №4 (25). – С.11. – Режим доступа: <http://www.marhi.ru/AMIT/2013/4kvart13/gromnuk/abstract.php> – Заголовок з екрана.

Інші публікації, матеріали конференцій і тези доповідей:

8. Грицай* А. І. Етностиль як сучасний напрям в українському дизайні / А. І. Грицай // Мистецтво і дизайн: традиції, пошук, перспективи : матеріали

Всеукраїнської наук.-практ. конф. студентів і молодих вчених. – 19–20 травня 2011. – К.: МІХМД ім. С. Далі, 2011. – 119 с. – С. 28–30.

* Зміна прізвища у зв'язку із укладенням шлюбу (Свідоцтво про шлюб Серія 1-СГ №143405 від 15.07.2010 р.)

9. Громнюк А. І. Національна складова в еволюції стилів / А. І. Громнюк // Мистецтво і дизайн: традиції, пошук, перспективи : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. студентів і молодих вчених. – 17–18 травня 2012. – К.: МІХМД ім. С. Далі, 2012. – 228 с. – С. 62–65.

10. Громнюк А. І. Національна архітектура як основна платформа формування сучасних стилів / А. І. Громнюк // Актуальні проблеми сучасної науки : матеріали дев'ятої Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. – 22–24 жовтня 2012. – Київ, 2012. – 68 с. – С. 59–61.

11. Громнюк А. І. Художньо-архітектурні засоби формування етнічної стилістики в інтер'єрах підприємств громадського харчування України / А. І. Громнюк // Ерделівські читання : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. – 12–14 травня 2013. – Ужгород: Гражда, 2013. – 120 с. – С. 82–83.

12. Громнюк А. І. Менталітет, етномотиви та традиції як засоби національно орієнтованого дизайну середовища / А. І. Громнюк // Наука і життя: сучасні тенденції, інтеграція у світову наукову думку : матеріали дев'ятої Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. – 23–25 травня 2013. – Київ, 2013. – 64 с. – С. 5–7.

АНОТАЦІЯ

Громнюк А. І. Етнічні мотиви в архітектурі сучасних інтер'єрів підприємств харчування. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01. – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України. – Львів, 2016.

Дисертацію присвячено розробленню наукових положень використання етнічних мотивів в архітектурі сучасних інтер'єрів підприємств харчування. Визначено засоби та методи застосування етнічних мотивів у предметно-просторовому середовищі цих закладів. Сформовано основні принципи проектування архітектури сучасних інтер'єрів підприємств харчування на основі використання етнічних мотивів, зокрема: вибірковості, образності, цілісності, впізнаваності. Доповнено основні підходи до проектування архітектурного середовища підприємств харчування із застосуванням етнічних мотивів. Розроблено комплексні рекомендації для використання етнічних мотивів різних архітектурно-етнографічних регіонів України в архітектурі інтер'єрів підприємств харчування. Виявлено основні риси цього підходу. Сформовано алгоритм застосування етнічних мотивів в архітектурному проектуванні інтер'єрів сучасних закладів харчування.

Ключові слова: архітектура сучасних інтер'єрів, підприємства харчування, приміщення для відвідувачів, етнічні мотиви, архітектурно-художні засоби, методи та принципи використання етнічних мотивів.

АННОТАЦИЯ

Громнюк А. И. Этнические мотивы в архитектуре современных интерьеров предприятий питания. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата архитектуры по специальности 18.00.01. – теория архитектуры, реставрация памятников архитектуры. – Национальный университет «Львівська політехніка» Министерства образования и науки Украины. – Львов, 2016.

Диссертация посвящена разработке научных положений использования этнических мотивов в архитектуре современных интерьеров предприятий питания. Определены средства и методы применения этнических мотивов в предметно-пространственной среде этих учреждений. Сформированы основные принципы проектирования архитектуры современных интерьеров предприятий питания на основе использования этнических мотивов, в частности: избирательности, образности, целостности, узнаваемости. Дополнены основные подходы к проектированию архитектурной среды предприятий питания с применением этнических мотивов. Разработаны комплексные рекомендации для использования этнических мотивов различных архитектурно-этнографических регионов Украины в архитектуре интерьеров предприятий питания. Выявлены основные черты этого подхода. Сформирован алгоритм применения этнических мотивов в архитектурном проектировании интерьеров современных предприятий питания.

Ключевые слова: архитектура современных интерьеров, предприятия питания, помещения для посетителей, этнические мотивы, архитектурно-художественные средства, методы и принципы использования этнических мотивов.

SUMMARY

Gromnyuk A. I. Ethnic motives in the architecture of modern interiors of catering industry. – The manuscript.

Thesis for a PhD in Architecture by specialty 18.00.01. – Theory of Architecture, Restoration of Architectural Monuments. – Lviv Polytechnic National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Lviv, 2016.

The scholarly thesis is dedicated to development of scientific statements of utilizing the ethnic motives in the architecture of modern interior design in the catering industry. The application of the traditions of ethnic motives in the architecture of Ukrainian interiors in different time periods was discovered and analyzed. The compositional analysis of interiors in the catering industry was performed, which contains the ethnic motives, stylistic and static analysis of modern restaurants. The basic approaches to projecting the architectural environment of catering industry were supplemented by using the ethnic

motives among which were approaches of anthropocentrism, individualism, adhocism, mentality, humanization, traditionalism, revivalism, ornamentalism, eclecticism, interactionism, adaptation, optimality, ecology and harmony.

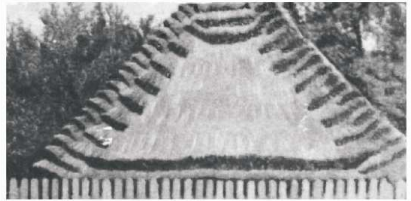
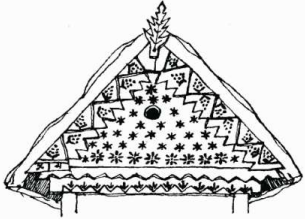

The instruments of ethnic motives usage in object-spatial environment in the catering industry were defined; architectural details that are inherent to the folk architecture, peculiar to compositional structure, traditional local materials; folk furniture with national and regional features; coloristic; the items of decorative and folk art; decorating features of greater details, interior elements; texture and structure of coating materials; ornaments, illumination the elements of nature and greenery; landscaping and natural areas, a corporate identity and its elements. The basic methods of using ethnic motives in the interior architecture in catering industry were developed: styling; direct reproduction; authenticity; styling synthesis with implementation of modern and authentic elements in interior design. The main principles of projecting of the architecture of modern interiors of catering industry on the basis of ethnic motive usage were formulated, specifically: selectivity (is based on the selection of national, regional or local stylistic interior solution and application of the relevant architectural and artistic instruments; imagery (forecasts the choice of the specific methods in visual solution, displaying ethnic motives in designing the architectural interiors); integrity (which is based on the holistic recreation of the ethnic motives in the artistic image of the architecture of the building, its interiors and elements); recognition (is based on the creation of artistic and imaginative expression of the interior, its stylistic awareness, which is achieved by choice of leading artistic and decorative techniques (relevant for the specific region) and architectural tools.

The comprehensive guidelines for the implementation of the ethnic motives of diverse architectural and ethnographic regions of Ukraine (Polissya, Podillya, Hutsulschyna, Boikivschyna, Zakarpatya, Bukovyna, the South of Ukraine, The Middle Nadnirjanschyna, Poltava region and Slobozhanshchyna) in the food business environment were developed. They are based on the architectural and artistic features of the folk architecture in those listed regions and are related to the external housing, the specifics of its architectural and structural elements, their decoration; their interior, furniture and equipment, their ornamentation; decorative elements. Features characterizing the approach of implementing the ethnic motives in the architecture of the modern restaurants' interiors were identified, namely traditions, syncretic, ecology, flexibility, versatility, individuality, uniqueness. There was formed an algorithm of the ethnic motifs application into architectural interior design in modern catering industry.

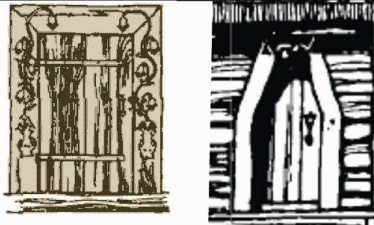

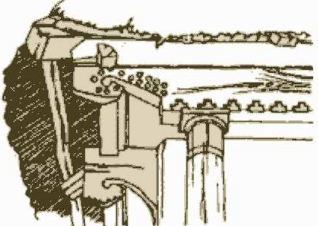
Keywords: architecture of modern interiors, catering industry, facility for visitors, ethnic motives, architectural and artistic tools, methods and principles of using the ethnic motives.

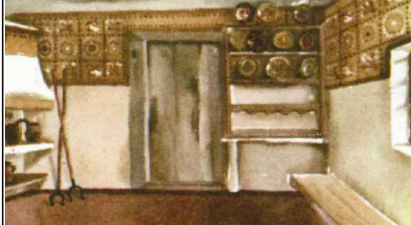
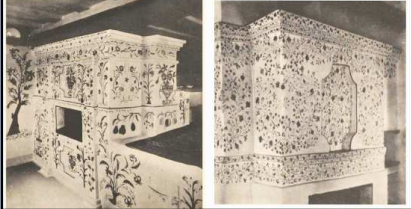

Матриця архітектурно-художніх ознак етнографічних регіонів України (на прикладі Полтавщини, Слобожанщини та Поділля)

	Полтавщина та Слобожанщина	Поділля
Загальний вигляд хат, будівельні матеріали стін	Стін хати обов'язково помазані глиною і побілені	Стіни помазані, побілені, мали гладкі поверхні
	 <p>Хата, с.Кунцево, Новосанжарський р-н, Полтавська обл., Кін XIX ст. [254]*</p>	 <p>Хата, с.Луки, Чечельницький р-н, Вінницька обл., Сер. XIX ст. [256]</p>
Форма, матеріали даху	Чотирихилилий солом'яний дах, без будь-яких пластичних елементів, має спокійне плавне окреслення.	Чотирихилилий, рідше двохилилий солом'яний дах: покритий розстеленою солом'яною та зв'язаними сніпками («куликами»), з гребнем.
	 <p>Хата, с.Велика Павлівка, Зіньківський р-н, Полтавська обл., Кін XIX ст. [246]</p>	 <p>Подвійний калач, подвійні роги та стріха солом'яного даху, с.Грушка, [99, с. 114] Кам'янець-Подільський р-н, Хмельницька обл.</p>
Завершення та декоративна обробка фронтонів		Розпис фронтону
		 <p>Оздоблення фронтону ганку хати, Хмельницька обл., 30-і рр. XX ст. [163, с. 124]</p>
Піддашки, галереї	Піддашки на стовпах вздовж фасадної та на кронштейнах вздовж причілкової стін, часто в поєднанні з ганками	Житло з галереєю (піддашком)
	 <p>Хата, с.Новоохтирка, Новоайдарський р-н, Луганська обл., Кін XIX ст. [254]</p>	 <p>С. Калос, Новоушицький р-н, Хмельницька обл. [99, с. 120]</p>

Полтавщина та Слобожанщина		Поділля
Фарбування стін хат та оздоблення поліхромним декоративним розписом	Настінні розписи не поширені, стіни білені або світло голубого кольору	Орнаментальним фризом прикрашали вікна, пілястри, призьбу та піддашок (по периметрі всіх стін). На півдні декоративні контрастні прийоми фарбування.
		
		Розпис стіни хати [263]
Вікна та віконниці, їх декорування	Вікна з віконницями, пофарбованими в яскраві тони, різьблення окремих елементів завершення вікна	Вікна декорували тоновані контури з орнаментом; дерев'яні різьблені наличники у верхній частині над вікном; пофарбовані віконниці з квітами або різьблені
		
	Пофарбування віконниць Полтавська область [208] С. Червонополівка, Луганська обл., Кін XIX ст. [118, с. 101]	Вікно з віконницями, розпис над вікном с. Пужайкове, Балтський р-н, Одеська обл. [257]
Двері та вхід у хату, їх декорування	Двері часто шестикутної форми, декоровані різьбленням	Двері цвяховані, з яскравим пофарбуванням, пластично та колірно оздоблювався вхід до хати.
		
	Обробка дверей, Зміївський р-н, Харківська обл. [158, с. 43]	Шестикутні двері, Полтавщина, поч. XX [156, с. 181]
		Дверці цвяховані, вхід до хати, обрамлений рельєфними вазонами, с. Кадиївці, Хмельницька обл., Кін. XIX ст. [118, с. 115]
Пластичність декору, різьблення елементів фасадів хат	Скульптурно-профільовані дерев'яні кронштейни - «коники», які підтримували виноси даху; різьблені дерев'яні стовпчики відкритих галерей, карнизи.	Стримана пластичність фасадів
		
	Фрагмент піддашка, різьблення кронштейна Решетилівський р-н, Полтавська обл., [165, с. 42]	

Полтавщина та Слобожанщина		Поділля	
Інтер'єр житлового приміщення	<p>Інтер'єр декорували різьбленням сволоків меблів, розписом та керамікою для печей.</p> <p>Інтер'єр хати, с.Новоохирка, Новоайдарський р-н, Луганська обл., Кін XIX ст. [256]</p>	<p>Піч - в кутку біля входу із сіней до хати, розвернена устям до чільної стіни. Покуть по діагоналі від печі у дальньому від входу кутку. З другого боку від входу - мисник.</p> <p>Інтер'єр хати, с.Кадиівці, Кам'янець-Подільський р-н, Хмельницька обл., Кін. XIX ст. [256]</p>	
	<p>Стіни оздоблювали розписом, іноді і стелю</p> <p>Розпис хати, с.Бобрівник, Зінківський р-н, Полтавська обл., Кін. XIX ст, фрагменти розпису стін, стелі [257]</p>	<p>Розписували не лише стіни в хаті, а й стелю з її елементами:сволоками, балками, долівку, настінні шпалерні композиції, "килими" - на півдні</p> <p>Розпис хати шпалерна композиція, с. Пилипи, Могилів-Подільський р-н, Вінницька обл. [99, с. 163]</p>	
Печі, їх оздоблення	<p>Печі малювали, іноді розписували та використовували кераміку для печей</p> <p>Розписи речей, с. Петрівка, Дніпропетровська обл. 2.</p>	<p>Кольором або орнаментом виділялися переломи площин. Акцентувалися комин і груба. Використовували плоскі керамічні тарелі "тафлі" для оздоблення печей</p> <p>Розпис печі, с. Сказанці, Могилів-Подільський р-н, Вінницька обл., Мал. В. Бушена [264, с. 134]</p>	
	<p>Сволоки оздоблювали різьбленням, рідше розписами</p> <p>Розписи сволоків, смт. Котельво, Полтавська обл. Кін XIX ст., Фото Олексія Долі. [250]</p>	<p>Сволок квадратної або прямокутної форми, на ньому вирізьблювали ім'я господаря або дату чи хрест, різьбили рідко, частіше декорували розписними орнаментами</p> <p>Розпис сволока, с. Сказанці Могилів-Подільський р-н, Вінницька обл. [92, с. 169]</p>	

	Полтавщина та Слобожанщина	Поділля
Форми та декорування скринь	Скрині розписували, тло зеленого, синього, сірого, темно-вишневого кольору, розмальовували передній бік скрині, бічні – не завжди, віко - плоске, розписували рідко	Скрині-столи з прямим віком і з випуклим віком, прикрашалися металевим окуттям різноманітних профілів, розписані рідко
	 <p>Розпис скрині, Полтавщина, XIX ст. [264, с. 72]</p>	 <p>Скрині: с. Пилипи, Могилів-Подільський р-н, Вінницька обл. [99, с. 164] С. Колодриба, Тернопільська обл., Поч XX ст. [264, с. 76]</p>
Столи, меблі для сидіння, їх оздоблення	Меблі декорували профілюванням та різьбленням	Лави, столи декорували різьбленням, профілюванням
	 <p>Бамбетль, стіл з кріслами, с.Лелюхівка, Новосанжарський р-н, Полтавська обл., Кін XIX ст. [254]</p>	 <p>Стіл, с. Пилипи, Могилів-Подільський р-н, Вінницька обл. [992, с. 164]</p>
Мисники, полиці, шафи та їх оздоблення	Меблі декорували профілюванням та різьбленням, на Полтавщині - розписом	Перші мисники- відкриті, згодом нижня їх частина - переносна, мала дерев'яні двері, а верхня - скляні двері; карнизи та ніжки декорували профілюванням
	 <p>В.С. Гарбуз, Я. Г Халабудний, [177, с. 163] П. Ф. Юхименко, шафа, Полтава 1920-і рр.</p>	 <p>Мисник, с. Пилипи, Могилів-Подільський р-н, Вінницька обл. [99, с. 163]</p>
Посуд, декоративні елементи	Поширене використання мальованих дерев'яних тарілок з квітковим орнаментом	Поширені рушники, використовувався мотив "ворона"; кераміка ззовні і всередині розписувалася; використовували налавники, витинанки
	 <p>Мальовані миски, Полтавщина [257]</p>	 <p>Подільське гончарство у хаті-"шкальні" (шинку) сер. XIX ст. с.Теремці Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл. [249]</p>

Умовні позначення

Провідний мотив в архітектурно-художньому вирішенні житла/інтер'єру цього регіону	
Поширені в цьому регіоні	
Не характерні для цього регіону, (використовувалися рідко)	
Призначення архітектурно-художніх елементів для використання в архітектурі інтер'єрів підприємств харчування	
Декоративне	
Утилітарне	
Утилітарне або декоративне	

*Рисунки, фотофіксації, використані у таблиці, взято з низки джерел, які подані в загальному списку літератури.